

ГОЛУБ ДОБРАШИНОВИЋ

ПРИМЋТВЕ НИКАНОРА ГРУЈИЋА НА ВУКОВ ПРЕВОД *НОВОГ ЗАВЈЕТА*

”Историја је овог пријевода, од године 1815. до данас, врло знатна а на много мјеста и смијешна, – истиче Вук у *Предговору* уз *Нови завјет* – али је и дуга и широка, за то се сад мора изоставити”.¹ И углавном знана, додајмо, тридесетак година дуга. Подсетимо се ипак најовлашније неких важнијих података с њим у вези.

Вук се окренуо превођењу *Новог завјета* с јесени 1819., завршио га првих месеци наредне године, убрзо изложен већ познатим невољама и притужбама поводом тога, Више његових уписних настојања да се домогне ”благослова” за превод остало је без успеха. Најзад, септембра 1844., охрабрен извесним надама из разговора с митрополитом Ј. Рајачићем, поднео је рукопис бечкој Цензури: Франц Миклошич је 6. фебруара 1845. дао препоруку за штампање. Две године потом предао је рукопис Јерменској штампарији.²

Поздравив према црквеним властима, решио је да митрополиту да одштампан примерак из првог дела тиража, вољан да могућне примедбе исправи у другом делу тиража. Стога је почетком маја 1847. лично уручио митрополиту у Карловцима примерак *Новог завјета* (у неповезаним табацима). Рајачић му је тада предложио да њих двојица, с протом Павлом Стаматовићем и протосинђелом Н. Грујићем читају ”књигу редом”. Али се убрзо предомислио: не може сам ”пресудити” – саопштио је Вуку – већ ће то размотрити с владикама темишварским, Пантелејмоном Живковићем, и карлштадтским, Евгенијем Јовановићем, који ће доћи у Карловце. Јамачно обезнађен, Вук се вратио у Беч ишчекујући одговор готово два месеца. Доштампао је затим и *Предговор* датиран ”На Видовдан 1847”, намењен другом делу тиража.³

¹ *Нови завјет*, Беч, 1847, [1].

² Богата је литература у вези с Вуковим преводом *Новог завјета*. Најисцрпнија расправа је *Вуков Нови завјет* др Владимира Мошина. Поговор уз *Нови завјет*, Сабрана дела Вука Караџића, књ. X, Просвета, Београд, 1974, 489–710.

³ *Преписка*, VII, 872 – *Сабрана дела* Вукова у издању београдске ”Просвете” (Вук – Попечитељству просвештенија, Беч, 4/16. новембра 1847).

У међувремену, 21. јуна/3. јула т.г., место "благослова" митрополит је поднео тужбу Угарској дворској канцеларији против Вуковог *Новог завјета*, тражио је заплелу његову.⁴

Као да није знао за тужбу, Вук се два дана потом, обратио писмом Ј. Рајачићу, сада већ свом тужиоцу. Како није имао среће да за "прошавшијех готово осам недјеља" прими од њега одговор – пише 23. јуна/5. јула – доставља му и три послена "листа с предговором" уз *Нови завјет*. Биће му – наставља – неисказано жао ако књигу узмора пустити без његова имена. "Ако В[аша] Е[кселенција] по својему и лањскоме и оноглањскоме премилостивом обећању допустите да на њој наштампам, да је с Вашијем благословом, – истиче – Ви ћете имати дијел само у слави, а за погрјешке ја ћу одговарати и сву срамоту за њих примам на самога себе." У случају испуњења молбе очекује "право свједочанство" о благослову које би наштампао на заглављу свога превода; ако би му било суђено да у издавању остане сам, моли да му што пре одговори како не би више дангубио.⁵

Крхку Вукову наду прекратиће који месец потом сам Рајачић, приликом боравка у Бечу: од његове (Вукове) молбе не може бити ништа, саопштио му је. Након тога Вук је штампао заглавље Новог завјета и дао књигу на повезивање.⁶ Да ли је још увек мислио да ће смекшати митрополита, јер тешко да није знао за поменути тужбу, тек, јамачно тада, поклања карловачком челнику примерак *Новог завјета* уз посвету:

Његовој Екселенцији Високопреосвештеноме Господину Јосифу Рајачићу, православноме архиепископу Карловачкоме и митрополиту народа Српскога и Влашкога у Ћ. К. државама и пр. и пр. и пр. за знак особитога поштовања Вук Стеф. Караџић у Бечу 12. септ. [1] 847.⁷

Поменути примерак (размера 18,4 x 22,7) с већим је маргинама. Повезан је, очевидно касније, у тврде корице, рекло би се из тога времена. Изненађује, међутим, латинички наслов дела на хрпту, доказ његове немирне и немиле судбине: у последњем рату, наиме, променио је, а затим и мењао власнике: из Епископске књижнице у Пакрацу (сигн. бр. 727) пренет је у Загреб; после рата доспео је у Централну библиотеку "Просвјета" (сигн. IV-445), затим је можда и пре тога био својина Повјесног музеја Хрватске (Одјел срб., сигн. 3805 Р), да би се напoкон скрасио у свом првобитном пакрачком "књижохранилишту" под негдашњом сигнатуром (V Б. 16/727).⁸

⁴ Архив САНУ, СК (Сремски Карловци), МПА, 1847, 543.

⁵ *Препуска*, VII, 788-789 (Вук – Ј. Рајачићу, Беч, 23. јуна/5. јула 1847).

⁶ Вид. нап. 3.

⁷ Вид. стр. 83 (Прилог).

⁸ Љубазношћу Црквеног музеја Патријаршије и Епископске библиотеке у Пакрацу, на чему им и овом приликом топло захваљујем, имао сам срећу да овај примерак прегледам не много пре вандалског уништења поменути Библиотеке.

На првом унутрашњем листу овог примерка записано је обичном оловком: *Лука [Глава] VII. С[тих] 26 више одъ пророка* (ово је такође и у тексту подвучено оловком). Следи затим лист с већ наведеном посветом Ј. Рајачићу. На крају књиге два су празна листа: на првом од њих записане су оловком неке бројке.

Вуков превод *Новог зајета* изазвао је невиђену хајку у нашој оновременој јавности. Сем захтева црквених великодостојника да се дело забрани, митрополити карловачког и београдског, Ј. Рајачића и Петра Јовановића, и епископа задарског и темишварског, Јеротеја Мутибарића и Пантелејмона Живковића,⁹ против њега су се огласили и неки људи од пера (Аврам Петронијевић, Василије Лазић, Евгеније Јовановић и др.)¹⁰ Повици се придружио и неписмени екскнез Милош Обреновић сировом јавном изјавом.¹¹ Најстудиознијој оцени пак подвргао је овај превод кувездински архимандрит, Никанор Грујић. Бројна опажања он је разасуо по маргинама управо овог примерка дарованог Ј. Рајачићу. Још чешће, подвлачио је речи или делове реченица, и то црвеном, каткад и црном оловком, а гдекад и мастилом. А све ипак није пренео у штампани слог својих *Примјтви*.

Монах и песник, Барањац пореклом, карловачки ђак по одгоју, Никанор Грујић (1810–1887) световно име Милутин (задржаће га, као Срб–Милутин, само у неким списима) заменио је монашким Никанор у манастиру Кувездину, 11. јула 1841. Даровит и на перу и на језику, миљеник и ”десна рука” црквеног поглавара Ј. Рајачића, брзо се успињао у своме позиву: од ђакона (1842), преко протођакона (1843), протосинђела (1846), архимандрита кувездинског (1848) постао је мандатор Горњокарловачке епархије (1859). Завладичио га је 1861. патријарх Ј. Рајачић. Преузео је Пакрачку епархију (после Стевана Крагујевића). На место смењеног ”народног патријарха” Арсенија Стојковића цар га је почетком седамдесетих година наименовао за управитеља Српске архиепископије и патријаршије карловачке, због чега је у народу на гласу знатно изгубио.

Угледан посленик наше књиге, Грујић је књижевни рад започео латинском еклогом (1835), писао и на славно–сербском, а дивљење својих читалаца изазивао је и нашим чистим народним јези-

⁹ *Архивска грађа о Вуку Караџићу 1813–1864*. Приредио Г. Добрашиновић. Архив Србије, Београд, 1970, 353–356, 360–361.

¹⁰ Вукову полемику с Аврамом Петронијевићем вид. у III књизи Вукових *Скупљених граматичких и полемичких списа*, Београд, 1896, [272]–284. Обрачун с Василијем Лазићем, поводом његовог чланка *О преводу Новог Завета* (Подунавка, Београд, VI/1848, бр. 3 од 16. јануара, 9–12, бр. 2 од 20. фебруара, 29–32), преузео је Ђ. Даничић (*В. Лазићу I*, Беч, 1848, и *В. Лазићу II и још којешта*, Беч, 1848).

¹¹ *Архивска грађа*, нав. дело, 362–363.

ком. Од песама, емотивних и родољубивих, временом се приклонио црквеним и теолошким темама. Запажен је и као преводилац. Почаствован је чланством Матице српске, Матице словачке и Друштва српске словесности.¹²

С Вуком се могао упознати јесени 1843. Тада је наике пошао с Ј. Рајачићем из Братиславе у Беч. За осам дана – сећаће се доцније – видео је све знаменитости бечке, прошао унакрст све сокаке и башче у Бечу и у околини бечкој, био на торњу Стеванове цркве. У Бечу је и наредне године, о Духовима (крајем маја), опет као пратилац Ј. Рајачића. Митрополит је служио "на Духове у бечкој грчкој цркви с Каћанским и са мноом свечану службу". На молбу бечких Грка држао је богослужење и сутрадан, на имендан цара Фердинанда, а прекутра, 18/30. маја одслужио је и трећу службу, на којој је "о малом входу" произвео Н. Грујића за архиђакона, а Каћанског рукоположио за презвитера.¹³

Око 10. маја 1845., на путу за Београд, Вук се, задржао у Сремским Карловцима. Била је то још једна прилика за сусрет с Н. Грујићем (Потврдних података за сада нема.)

Крајем маја 1848. нашли су се њих двојица и у граду на Влтави, на Словенском конгресу. Вук је с Ђ. Даничићем дошао из Беча; протосинђел, Н. Грујић са Ђ. Стојаковићем, Ј. Суботићем и П. Стаматовићем, изабран је на карловачкој скупштини у депутацију за прашки скуп.¹⁴ Њему и П. Стаматовићу, напоменимо узгред, Ј. Рајачић је наложио да П. Ј. Шафарику и Ф. Палацком и "другим матадорима славенским" пренесу његову препоруку да се старословенски језик прогласи за језик опште словенске књижевности.¹⁵ Вук и Грујић учествовали су у трећој, јужнословенској секцији конгресних депутата. У аутобиографији, међутим, Грујић није из тих дана Вуку дао уопште места. Овлашно се дотакао и веома упечатљивог богослужења на прашком Коњском тргу, где је, "на Наше Духове", прислуживао Павлу Стаматовићу, а први је, знамо, клекао и причест примио управо стари Вук.¹⁶

¹² Године 1863. један анонимни списатељ понудио је Матици српској своје дело. За рецензента је предложио Никанора Грујића, а ако би био потребан још један, нека га Матица изабере, "само да какав вуковац не буде, а тако исто и Ђ. Даничић па ни П. Нинковић", јер "нису за то способни" (Живан Милисавец, *Историја Матице српске*, I део, Матица српска, [Нови Сад], 1986, 737–738).

¹³ *Аутобиографија Никанора Грујића некад. епископа пакрачког*. За штампу приредио архим. Иларион Зеремски. Сремски Карловци, 1907.

¹⁴ *Slavenska renesansa 1780-1848*. Napisao Dr Milan Prelog, Zagreb, 1924, 338; Г Добрашиновић, *Вук у 1848. години*, Ковчежић, књ. XXVIII–XXIX, Београд, 1991–1992, 15–18.

¹⁵ *Аутобиографија Н. Грујића*, нав. дело, 58.

¹⁶ Јозеф В. Фрич, Pametú. Праг, 1866. По књизи *Сусрети с Вуком*. Избор и редакција Г. Добрашиновић [и] Б. Маринковић. Матица српска, [Нови Сад], 1964, 130–131.

Преписка међу њима доста је, међутим, мршава: сачувана су само четири писма, и то Вукова. Знамо ли да је Вук чувао и мање важне хартије (признанице, квите, речеписе и сл.), зачуђују одсуство Грујићевих писама. Подаци о њима не назире се ни у сачуваним писмима. А њих двојица били су у некој врсти пословне сарадње.

Већ у првом писму наине, од 26. марта/7. априла 1846, Вук га подсећа да "му је још зимус послао своју нову "књижицу о нашем правопису и језику", а о минулом Пештанском вашару и 50 примерака да их разда као дар онима за које мисли да су за овакве ствари. "Пошаљите по једну од њих и у манастире Фрушкогорске", – напомиње. – "Надам се, да ће Вама моје мисли у тој књижици бити повољне: сад је ред на Вас да ми помогнете, као што сте обрели." И овог пролећа мисли сићи "тамо доље", те би му било жао ако би се разминуо с Ј. Рајачићем. "Збиља, – пита га на крају – не бисте ли Ви са мном пошли мало до Бијограда да видите и чујете главну сједницу друштва Српске словесности. Мислим да ће она бити у другој половини мјесеца Маија."¹⁷

У другом писму, од 26. децембра 1846. заузима се за постављење Вука Поповића из Рисна, катихете из Котора, на упражњено место тамошњег проте. У наставку изражава жаљење што он, Грујић, није дошао јесенас у Беч (с Ј. Рајачићем ваљда) да се разговоре о којечему у нашој књижевности. Затим га пита за двојне облике *нашим - нашијем* и сл.; *идах - иђах* итд.¹⁸

У следећем писму, фебруара 1847. чуди се што га Н. Грујић није удостојио одговора на претходно писмо и понавља молбу. Уједно најављује свој, већ помињани долазак. "У почетку мјесеца Маија, ако Бог да, мислим сићи тамо к Вама и подуже се ту забавити."¹⁹

Уследио је потом дужи прекид у њиховој преписци, дакако због Вуковог превода *Новог завјета*, одређеније због Грујићевог неповољног одзива о поменутом делу. Тек 12 година касније Вук се обратио Н. Грујићу, као и многим другим уосталом, у вези с прибирањем грађе за етнографски атлас јужнословенског живља.²⁰ "Ради једнога књижевнога посла, којим се сад забављам – пише му 30. априла 1859 – требало би ми знати: 1) Колико у тој (сад већ Вашој) епархији има људи нашега закона. Ако у конзисторији до сад већ нема, колико их има у коме мјесту по именуце, молим Вас да бисте се постарали дознати и јавити ми, колико их има барем по *варошима*,

¹⁷ Вуково писмо Н. Грујићу, Бршљан, Нови Сад, I/1885, бр. 3, 24.

¹⁸ Вл. Красић, *Вукова писма Никанору Грујићу*, Стражилово, IV/1888, бр. 14, 221–222.

¹⁹ Вл. Красић, *Писмо Вука Стефановића Караџића, Никанору Грујићу*, Стражилово, Нови Сад, II/1886, бр. 2, 59.

²⁰ Г. Добрашиновић, *Вуков покушај да изради етнографске карте југословенског живља*, Гласник Етнографског музеја у Београду, књ. 33, Београд, 1970, 55–56.

н. п. у Карловцу, Огулину, Оточцу и т.д. По оваким мјестима ја бих жељео да се назначи (макар отприлике, ако се управо не може дознати) и колико има људи другога закона (и кога) и каким језиком говоре. 2) Ако би се могло дознати, у којим мјестима те епархије има Чакаваца, гдје живе сами, гдје ли су помијешани с нашима или с кекавцима, и колико их гдје од прилике има.

Што се од овога свега ту у конзисторији до сад још не зна, оно бисте Ви могли најлакше дознати преко прота.²¹

Сродан Вуку и по љубави према народним умотворима, Грујић је и сам писао народски, допадљиво, за то време веома пожељна одлика. "Та оно је наш човек у сваку руку", писао је Вуку о њему, Јустин Михаиловић.²² "Слог је у Грујићевим списима леп, марљив, хармоничан, - рећи ће такође врсни зналац народног говора М. Ђ. Милићевић - а језик је чистији од језика у свих писаца његова чина и доба."²³

И Вук је ценио садруга по перу у ризи. Понуду аустријског министра правде, Александра Баха, да председава Комисијом за преглед превода Грађанског закона (Божидара Петрановића) одбио је, али је уместо чланова за њу предвиђених предложио управо Грујића, уз Ђ. Даничића и Мојсија Георгијевића.²⁴ Наклоност према кувеждинском архимандриту испољиће у више махова и доцније.

Сучелиће их, међутим, поменути превод *Новог зајета*. Испрва је Грујић замерао начину штампања (без одобрења црквених власти); касније и самом преводу. Најтежа и најмање долична пак била је потвора да је превод штампан по наговору и о трошку "римске пропаганде". На то је, без сумње, од утицаја био и став покровитеља му, Ј. Рајачића, још више сам позив. "Што велите да је Грујић наш човјек, у том имате и право. Да није калуђер, - уочава Вук пронишљиво витоперну улогу професије - он би могао бити ваљан човјек; али овако чини ми се од њега неће бити ништа. Говорећи ово не мислим да му смета мантија или чин калуђерски, него мислим што најљепше вријеме свога живота мора провести у ропству, и то робујући не тијелом него духом: изнајприје је (још у манастиру Кувеждину) робовао за црну хаљину, по том за црвен појас, па за браду, па сад робује за крст и манастир, пак ће последије робовати за митру; па кад и то изробује (и ако изробује) онда ће некеме робовати за Сириг или за Даљ, а своје ће млађе нагонити, да они њему робују. А осим тога ја се бојим да Грујић не буде калуђер сувише: да је он

²¹ Вл. Красић, нав. дело, 222. (Нап. 18).

²² *Преписка*, VII, 832 (Јустин Михаиловић - Вуку, Вуковар, 11/23. септембар 1847).

²³ Милан Ђ. Милићевић, *Поменик знаменитих људи у српског народа новијега доба*, Београд, 1888, 110.

²⁴ *Преписка*, VIII, 450 (Вук - Аустријском министарству правде, Беч, 21. јула 1849).

митрополит или владика, Бог зна да ли би казао, као што говори митрополит и Живковић ”да се не забрањује људима у капуту свето писмо преводити”; или би рекао, као што је Мушишки, још кад је архимандрит био, мени у очи говорио: *да се светиња гнуша светскијех руку.*”²⁵

О Грујићевим замеркама Вук је дознао од својих пријатеља. Не одобрава – јавља му Јустин Михаиловић – што дело није штампано с дозволом Цркве.²⁶ Ишао је у Сремске Карловце – пише затим 25. септембра. Митрополит га је задржао разговором о преводу Вуковом, показивао му три прве главе у којима су он и још двојица владика бележили погрешке црвеном оловком. Већ је поднео Мађарској канцеларији захтев за конфискацију књиге. И сам начет сумњом, Михаиловић пита Вука у наставку: ”Еда ли је то истина, да је Пропаганда римска то о свом трошку штампала? Да сте се били за сада манули тог посла – додаје – па шта им и драго шњиовим ришћанлуком.” Грујић је, вели, ћутао и морао је то чинити, али му је насамо рекао: ”Могло се то и штампати – само да се багателе промењене, и да се згода чекала. Грујић је честити човек, али се мора ћутати – јер не само што не би ствари користио, него би још у напредак могао шкодити.”²⁷ На сумње вуковарског пријатеља узвратио је Вук опором: ”Ја се не могу начудити како сте Ви могли помислити и мени писати да сам се био за сад махнуо овога посла.”²⁸ Примедбе кувејдинског архимандрита, одређеније и пуније, пренеће Вуку 20. октобра т.г. и Мојсије Георгијевић: да се Вук није држао словенског превода већ Лутера и Вулгате, да је чешће изостављао стихове, којих има у словенском преводу али не и у Вулгати. Било је осуда и тзв. срамотних речи, које су могле бити замењене пристојнијим (курвање – блуд и сл.). Најзад, они држе, – указује Георгијевић – да је ”превод Римокатоличка нарудбина и да је у том духу превођено.”²⁹

У недатираном писму патријарху Рајачићу Грујић саопштава да је прегледао Вуков *Нови завет* и ”примјетбе” на њ довршио, те их већ може и на свет издати, у свему – 20 рукописних табака. Давао је упоредно, вели, грчки, славенски и латински текст у напомени ”гди је требало показати да дух оригинала није пренешен у превод”. Није, напомиње, дирао у личност преводиочеву. Ако ”Светост” заповеди,

²⁵ Исто, VIII, 63 (Вук – Јустину Михаиловићу, Беч, 27. јануара/8. фебруара 1848).

²⁶ Исто, VII, 83 (Ј. Михаиловић – Вуку, Вуковар, 11/23. септембра 1847); 834-835 (Вуковар, 13/25. септембар 1847).

²⁷ Исто, 834.

²⁸ Исто, VIII, 62.

²⁹ Исто, VII, 855 (Мојсије Георгијевић – Вуку, Осиек, 20. октобра/1. новембра 1847).

спреман је да "дјелце" своје изда путем претплате, приватно као што је то учинио и сам Вук. Било би добро – наставља он – одмах томе приступити да се "не сматра исти превод Вуков као *civitate donatum opus*, тога ради, што га нитко ние јавно претресао, а већ почињу и Вукови пријатељи поговарати, да је тај превод тако савршен, да га не може нитко ни рецензирати". Готов је – закључује – "с послом на папиру", само очекује да га удостоји "патријаршеског отеческог благослова."³⁰

Почетком 1852. аутор је разаслао *Објавленіе* датирано на Св. Саву у Кувеждину. Уз дозволу и благослов највише наше духовне власти, најавио је штампање својих "*Мѣсли о Србскомъ преводу Новага Завѣта*" Г. Вука С. Караџића. Превод је оцењиван "изъ погледа на овдашню нашу православну цркву, а самъ преводъ прегледанъе съ точки богословне, езыкословне и исторіиске. Осимъ онога, што е речено уобште о печатаню превода, - указује на крају - има преко 300 примѣтава доволно разложены, изъ коихъ е изведено мнѣніе о цѣломъ преводу."³¹

Опет ће се 2. маја т.г., на изузетно мутном славено–србском језику, Грујић обратити Ј. Рајачићу: његова "књига" биће готова за пет или шест седмица – извештава га, – препоручујући му је са "синовнимъ поѣврениемъ"; ваља открити места у Вуковом преводу – напомиње – која временом могу шкодити "чистому учению и непреложнымъ основоположеніямъ православныя нашея церкви."³²

Најављене *Примѣтве* Н. Грујић имале су потпору црквених кругова. Одмах већ, 13. маја т.г. наиме, челник цркве у Србији, митрополит Петар Јовановић подржао је и званично поменути "критику": епископима и протојерејима своје Архиепископезе разаслао је препоручни распис. У њему их подсећа да је Вук штампао у Бечу превод *Новог завјета* без дозволе и благослова духовних власти и да је књига због тога забрањена "и на оној страни и овде код нас." Затим указује:

³⁰ Димитрије Руварац, *Вуков превод Св. писма и примедбе Никанора Грујића на њега*. Ср. Карловци, 1904, 4–6.

³¹ Оглас, у коме је, као што видимо, друкчији наслов Грујићевог списка, чува се у Библиотеци Матице српске (Нови Сад), под сигнатуром Р IV 25/1 вид. *Објављенија*, избор огласа на књиге и листове 1791–1871. избор, предговор, библиографија Др Голуб Добрашиновић. Београд, Друштво библиотекара СР Србије – Југословенски Библиографски институт, 1974, 154, 194 (бр. 142). – С незнатним правописним разликама оглас је донет и у: Србске новине, XIX/1852, бр. 51 од 2. маја, 188; бр. 52 од 6. маја, 192; бр. 53 од 10. маја, 196.

³² Патријаршија, Црквени музеј, Заоставштина Радослава Грујића, VII, 475.

”Садъ печата некій Архимандритъ Фрушкогорскій Никаноръ критику на овај преводъ, као што ћете то видити изъ приложеногъ овде обявленія, коєга вамъ шилъмо 3. екземплара. Полезно ће бити, да ово дѣло имаю осимъ насъ Ариерея, и Настоятели наши Лаври, Протоереи Намѣстници и по некій отличнї свештеникъ. Зато ће ваше пр. добро учинити, да се за свою Епархію пренумерирате баръ на 20. књига, ако не на выше. Осимъ єдногъ два екземплара за васъ, лако ћете остало распродати подручномъ свештенству. Но да се ово не бы пренумерирало на другомъ месту, и тако вамъ књиге на врату остале, могли бы явити протоереима, да ћете вы поменуто дело набавити за неко число епархіалногъ свештенства. Изволите насъ Извѣстити о слѣдству овогъ нашегъ писма.”

У наставку концепта је и текст расписа протојерејима, у коме се истиче да је Вуково дело ”вредно (штетно), нарочито за свештеника.” Стога препоручује Грујићеву ”критику” на њ. За то ће, указује, набавити неколико примерака ових књига за један број нашег имућнијег и одличнијег свештенства.³³

Одзиви су стизали са разних страна ”милостивејшем архипастору” да је с ”наредбом” његовом упознато подручно свештенство³⁴ и сл.

О Грујићевим *Примѣтвама* Вук је желео и мишљење својих пријатеља. Читао их је, – пише ученом владици Платону – 7/19. маја 1853. – ”Да је Грујић слаб богослов, то сам ја знао и прије, али сам мислио да ваљда и он српски језик зна боље него што је овдје показао. Шта Ви велите? Било би ми врло мило кад бисте ми о томе што написали.”³⁵ Атанацковићев одговор био је кратак и одсечан: ”Груићеве ”Примѣтве” на Вашъ Преводъ новoga завѣта кодъ мене по највећој својој части значи: смутъкај, па пролїй.”³⁶ Слична је била и оцена попа Вука Поповића. ”Давно веће – пише он 30. јануара/11. фебруара 1854 – читао сам ону књижцицу, што је издао онај под мантијом Грујић архимандрит против нашега пријевода. Пред свијесним људма, с оним је очитовао себе, да је прави софиста. Петљанац. – И као празан Мујо, што је вишеке савијао, тако и он беспослен, метнуо се у посао да тражи длаку у јаје. Ја се спомињем, да сте ми га једном хвалили, како је паметан човек и ваш добар пријатељ. Ето сам га видио какав је. И не било вам просто, ако га не ферсате за оно по носу, на пољу књижевном, да и други чују и виде, нападаче удушкати још хвала Богу да сте јакосни.”³⁷

³³ *Архивска грађа*, нав. дело, 437–438.

³⁴ *Исто*, 438.

³⁵ *Вукова преписка*, I, 594.

³⁶ *Исто*, 595 (Нови Сад, 1. јуни 1853).

³⁷ *Исто*, VII, 219.

У младости противан Вуку, у зрелијим годинама поштовалац његов, Петар Матић се колебљиво, па и дволично односио према Вуковом *Новом завјету*.

Грујићев оглас на *Примѣтке* измамиће му надахнуто писмо Вуку. Упознајмо га према томе у потпунијем изводу. "Порађаю се брда; родитељ се нешто, аль јошть незнамъ шта?" – пише он 18. марта 1852. – "Овде се купе предбројници на критику противъ Вашегъ превода евангѣлија, ветъ иј има до 40. Дигло се калугѣрство, да сатре шкорпио, која се усудила, у њіове тайне унити, и ове свету одкривати. Оно јошть у томъ лудилу блуди, да є нашъ законъ мистицизамъ, и датъ пропасти, ако свету на видело изидъе. О Будале, а незнаду, да є хрїстијанскій законъ најчистіи моралъ, и да се обнародованъем његове науке народъ само изъобразити, усавршенствовати и усретъити може. Та просвета европекы народа почиње текъ одъ оногъ времена, одъ како є наука хрїстијанска на народне єзыке преведена; одъ времена, кадъ су народы о закону слободно мслити почели, и евангѣлске истине познали. Ове су истине тако обште, тако понъатне, тако на човеческомъ разуму основане, да свакий, кои по њіима живи, єсть и мора бити хрїстијанинъ, па быо онъ по своме закону чивутъ, турчинъ, брахманъ или Далайламанъ. Дела његова чине њега хрїстијаниномъ, башъ ако онъ и нетъе, да то буде. Зашто дакле да се такове истине у мистицизму топе, или да само у поповскомъ интересу живе? Зашто да се оне медъ народъ непроспу и нераспростране? Я сматрамъ вашъ евангѣлија преводъ изъ највышегъ, из обштенародногъ гледишта; изъ гледишта наше народне просвете и сретъе, а не изъ мистичногъ и суевреногъ гледишта. Я признаемъ необходну нужду таковогъ превода, почитуемъ трудъ вашъ, и желимъ искрено, да и у напредакъ о томе радите, да суевереіе подкопавате, и да божествене тайне свету одкривате, коє нису само за попове и калугѣре, него за савъ светъ и све народе установљене и написане. Я бы само то желіо, да сте се у преводу томъ славенскога текста строго држали; едно што разлика између славенскогъ превода и грчкогъ оригинала ніе знаменита, дакле наше евангѣлиє нити болъимъ нити горимъ чини; а друго, што є славенскій текстъ кодъ насъ узаконъенъ, па свакий ортодоксъ све оно за херетично држи, што са славенскимъ преводомъ не сѹдара, што я извинъавамъ, еръ у узаконъенъ смысао, какавъ є такавъ є, нетреба дирати, да се смутнъе у народу нерађаю. Често мале и најболъе реформе у законымъ стварма, кадъ су у невреме, најгора слъедства имаю. Да напоменемъ само Руссе, кои су 1667 подъ Алексіемъ великимъ дали, да имъ се црквоне

књиге по грчкомъ оригиналу поправе. Овај е поправакъ врло нужданъ бую, па каква е слѣдства имао? Отуда су се породиле међу Руссыма шизме, кое су многе и данасъ трајуће секте у Русији произвеле, а то само зато, што су едниѣ кодъ стары књига остали, а другиѣ поправљене књиге примили. Одтуда су постали: Покрште-ници, поповштине, безпоповштине, Поморяны, Филипоны, Феодо-сіяны, Чернобольцы и многи другиѣ. Заиста, да сте се само славен-скогъ превода строго држали, и да нисте на многи мести одъ смѣсла славенскогъ превода одступили, я бы Вашъ Меланхтонъ бую. Али зато опетъ нисте дирнули у законъ, него само у смѣсао, кои нечини законъ, па се небойте, еръ сте ветъ у очима свию паметны людіѣ оправданыѣ. Еланпутъ се почети мора, и време е, да се почне; дакле доста. Калугъеры то нетъе, дакле миряны чинити мораю.”³⁸

Друкчије пак Матић је одговорио Грујићу, пример оновременог дволичја, како примећује Љуб. Стојановић.³⁹ Писмо нам није познато, али му суштину назиремо из Грујићевог одговора од 30. марта 1853. Обрадовало га је његово одушевљење за православље – узвраћа он Матићу – из чега, вели, проистичу и његове замерке што је *Примѣтве* издао приватно и што је био тако благ према Вуку; Моли стога за дозволу да извесна места из његовог писма може употребити против Вука, ако би он ”разјапио своје одуздане вилице на мое Примѣтве, и ако би ја тим поводом приморан био другом приликом њему јошт штогод говорити о његовом преводу.” Вук је у вези с ”пропагандом римском”; – узвраћа Грујић на Матићеве сумње у то, – превод, у чему су му помагали покојни Копитар и садашњи дворски библиотекар Ф. Миклошич, штампан је ”туђим трошком”, са знањем Дворске цензуре, као што му је сам Вук казивао, али потајно. Црква је за њ дознала тек кад је Вук ”донесао св. Патријарху један наштампани екземпляр, да га овај благослови.” Због оскрнављеног права Цркве, патријарх је од Угарске канцеларије тражио заплени дела. Ова је, међутим, узела Вука у одбрану: захтевала је да јој се претходно доставе погрешке у преводу како би забранила његову продају. Тиме су – наглашава – закинули овлашћења Цркве за оваква издања, присвојили их, поставили се између Вука и Цркве преносећи ”ствар с поља права на поље књижевности.” Вук, међутим, – указује даље – није чекао благослов Цркве нити се обазирао на званично ограничење продаје превода: разаслао је књигу ”на све стране” доказујући да је није преводио за цркву него за ”књижевност” те је свак може претресати и критиковати. И пре него што је ”патријарх” могао саопштити епископима о томе, – наставља Грујић – укинута је Угарска канцеларија (од тужбе – додајмо – протекло је близу девет месеци!).

³⁸ АСАНУ, 8175.

³⁹ Љуб. Стојановић, *Живот и рад Вук Стеф. Караџића*, Београд, 1924,

Цркви су – примећује – остале три могућности: политичка – да властима препусти ”пресуђивање догмата”; књижевна – што би могло унизити ”достојнство и уважавање власти црквене” и званична – да ”Епископско сосједаније” објави ”пресуду”. Но претходно је ваљало подврћи превод књижевној оцени, чега се он, Грујић, прихватио – пише затим, – не без дозволе и благослова духовне власти, наравно. Стога – објашњава Матићу – и није могао говорити у име Цркве, ауторитативно и ”аподиктички”, али ће јој тиме ипак олакшати званично изјашњење. Уздржавао се, вели, од суда да ли се Вук приклонио Лутеровом преводу или Вулгати; истакао је, међутим, да се није држао грчког оригинала ни ”нашег славенског превода”, што је доста за оне који знају мислити. Није му – напомиње – ишло у рачун доказивати да је поменути превод лутерански, јер се само гдегде слажу. Вук није био ни у каквој вези с лутеранима, – указује даље – нити нашој Цркви ”грози опасност од лутеранске цркве.” Он је ”у свези с пропагандом римском” изричито, не и с доказима, тврди Грујић. Ако је ”ствар филолошког и философског добро сватио”, што му он, Матић, ”као позвани судија у тој струци” признаје, ”није нужно било оштрим пером писати” јер истини већма доликује смерност него гиздавост. Више су му позната него многима, па и адресату, ”садашња одношења наше цркве”, стога је сваку реч мерно. ”Језик мој у приметвама, – указује – није језик сумње ни незнања ни страха”, већ разума, језик саображен околностима времена и Вуковом преводу, као и ”изнутрашњим и спољашњим одношењима наше цркве.” Радо ипак слуша туђе ”мњење”. Прешао је потом на језичко питање: својство сваког језика састоји се више у форми језика, него ли у материји. Имао је у том погледу Вука на уму: ”да не може ни он остати у границама својих форми, за кое он толико војује”, завршава Грујић.⁴⁰

Одговор Матићев уследио је 7/19. априла. Започео га је Грујићевом молбом из претходног писма. Писмо, а којечега у њему сад се и стиди, – пише он – није намењено јавности и вечности. Али ће га, ако устреба, ”боље основати и угладити” остајући при већ израженим мислима. И даље сматра да је ”имприматур” духовних власти био неопходан његовим *Примјтвима*, да буду оне ”под егидом” наше цркве. Поткрепљује то својим верољубљем и приликама у којима наш народ и црква чаме. ”Што се год дакле наше цркве, наши[x] школа и нашег свештенства тиче, – образлаже Матић – то из наше аутономије произићи мора; а ако произићи не може, нека стои [...], а црквени наши пастири и начелници нека своју дужност чине, јер иначе нису пастири него гладни вуци.” Ми стога не знамо – приговара *Примјтвима* – шта Црква о томе мисли. Сумња, међутим, – наставља Матић – да је Вук био у ”тако тесном сајзу” с римском пропагандом: у том случају он би свој превод сасвим прилагодио

⁴⁰ Д. Руварац, нав. дело, 6–13.

Вулгати, или немачким католичким издањима, имајући образац у Катанчићевом преводу, који их се држао "као пијан плота." Тиме би више удовољио римској пропаганди него поткрадањем Лутера, који – подсећа – ни њој није био драг. Слаже се да у критици ваља "набљудавати" учтивост и узајамно поштовање, чега нема "ни у познатим вам Туцима и Утуцима" (алузија на Вука). Уважава и сам учтивост, али је нужно било "оштрим пером Вукове недостатке обличити", непоштедно открити Вукове изворе. Тако би свет увидео да он "чисте и према цркви нашој нескверне намере имао није" јер би се иначе "славенске библие држао", а да је за истином "на пољу књижевства" тежио, ишао би за грчким или јеврејским изворником. Но како ове језике није знао, остала му је "истина недостижима", те се мора закључити да му "за поуком и исповедањем наше свете цркве није стало било." Прихвата са задовољством његове речи да је Вук "на многи мести исповедање наше цркве повредио, на другим тек против својства нашега језика и против чистоте и нежности наше нарави погрешно", диви се Грујићевом познавању филологије и филозофије, замера му пак што је био уздржан до плашљивости и непоуздања да нас оставља у мутној сумњи. На крају се задржава на питању форме у језику: није за њу, – истиче – ако је противна развоју нашега језика; подржава је, ако је за сад и нема, уколико не противречи својству језика, а таквих форми има доста у "црквенославенском" језику. Јер – закључује – језик сматра средством, не самим циљем: што је изображенији, то су му форме "многоразличније".⁴¹

Својим *Примјтвима* Грујић је доста места дао и у свом животопису, не међутим, увек верно. Штошта је преузео из преписке с П. Матићем. Вук је 1847. послао штампани превод *Новог завјета* митрополиту – истиче између осталог у својим сећањима. Рајачић се, вели, зачудио како је већ штампано дело мимоишло његову цензуру.

Тада је у Карловцима боравио темишварски епископ, Пантелејмон Живковић. На позив њих двојице, он им је читао Вуков, "по једну главу из сваког еванђелиста, а они су критизирали". Најпосле су њему поверили да побележи "погрешке", а митрополит упути у Беч тужбу са захтевом да се забрани продаја овог дела, објављеног без црквене дозволе и с грешкама које би саблажњавале читаоце. Вук му је – наставља – "сам приповедао" да се по наговору Копитаревом обратио Дворској цензури заобишавши одобрење наше Цркве.

Угарска канцеларија пак – објашњава Грујић – оглушила се о право Цркве тражећи да јој се доставе "погрешке" у преводу; обустављена је продаја *Новог завјета*, али се коначна "пресуда" може изрећи тек увидом у "погрешке" – узвратила је Канцеларија. Тиме је превод пренет на "књижевно поље" – примећује Грујић, – "где се Вук није бојао никакве критике." Кад је пак митрополит пошао у Пожун

⁴¹ Исто, 14–21.

на Диету, заповедио му је да превод сравни "са славенским, грчким и латинским текстом" и да грешке у њему истакне што може оштрије. Био је с тиме готов 1847., али наредне године "нестане канцеларије угарске", митрополиту због других послова није било до тога, а Вук растури "свој превод на све стране".

Тек 1852. затражио је патријарх примедбе, од Грујића како би предложио Синоду да их штампа. На то је он приметио да је већ касно, "Вуку не може више доскочити Синод ни забраном ни клетвом својом", јер је све књиге распродао, а Синоду не би доликовало да се упушта у књижевну распру, већ да то препусте њему, да *Примџтве* приватно, без одобрења "Његове Светости", па ако га Вук "нагрди", то неће шкодити ни цркви, ни Синоду, ни "Светости". Патријарх се с тим сагласио, а Грујић ублажене *Примџтве* пошље штампарији. Вук му је био лични пријатељ – пише даље Грујић – и причао му је шта је све радио док је добио одобрење за штампање, а бојао се да му "наша цензура" не осакати језик у преводу. Из тог казивања – закључује – видео је да је Вук "био и овога пута оруђе у рукама оних духова" који се сучељавају с нашим тежњама. На крају пита, одиста зачуђујуће, да ли су "оруже у туђим рукама" и они наши писци који речи *славенско* и *славенство* замењују крањско–словачким *словенско* и *словенство* позивајући их да сами то кажу.⁴²

И овлашан осврт на ове податке открива низ нетачности. Вук, речено је, није послао превод митрополиту, већ му га је лично у Карловце однео. Нема ни речце о договору митрополитовом с Вуком да њих двојица, заједно с протом Стаматовићем и њим, Грујићем, читају књигу редом, да би после неколика дана саопштио да то мора "пресудити" с двојицом владика, које је очекивао. Произвољан је и податак да је Вук заобишао црквене власти и обратио се Дворској цензури по Копитаревом наговору. Кад је рукопис превода предат, Копитара није било међу живима: мишљење и "admittitur" дао је Ф. Миклошич. Сумњи подлежу и речи да су *Примџтве* довршене 1847. Бечка цензура је управо тражила од тужиоца погрешна места у преводу Вуковом. Било би умесно да је то искоришћено у току деветомесечног ислеђивања. Такође, што би се по већ навођеном недатираном писму Ј. Рајачићу могло схватити, да га је Грујић обавестио те исте године. Како га пак ословљава као патријарха, то би могло бити 1848: то звање на име Рајачић је добио тек на мајској скупштини у Карловцима т.г., а цар званично потврдио 3/15. децембра. Лишене су уверљивости, још више пак доличности и тобожња а недоречена Вукова поверавања њему, Грујићу, шта је све морао чинити да би склонио бечку Цензуру на "imprimatur" (документи о томе постоје, потврђују уобичајен пут). Прећутао је пак

⁴² Автобиографија Н. Грујића, нав. изд. 77–78.

да су његове *ПримЋтве* штампане "с дозвољѣнѣмъ и благословом највише наше духовне власти",⁴³ , да је имао и у растурању званичну подршку њихову, у Србији бар, насупротив Вуку, коме је ускраћено право и на јавну самоодбрану.

У већ помињаној тужби митрополит пише да је Вуков превод прегледао с двојицом владика, темишварским и горњокарловачким (Пантелејмоном Живковићем и Евгенијом Јовановићем); Грујић пак помиње само првог епископа, уз Ј. Рајачића наравно, и себе као "читача". Противречан је и у појединости о упознавању патријарха са завршетком *ПримЋтви*: у већ наведеном, недатираном писму указује да је он то учинио; у аутобиографији – да их је 1852. затражио Ј. Рајачић како би их предложио Синоду за штампање. И садржај двају наведених му писама одудара од објашњења и у његовим, већ помињаним успоменама. Противречан је Грујић и у податку како је Вук штампао свој превод: "приватно" како указује патријарху; "о туђем трошку", о трошку римске пропаганде, како тврди у писму П. Матићу, што Вукова преписка са Јерменском штампаријом и ислеђење бечке полиције у њој чињенично оповргавају. Наиме, штампање поменутог дела у 2000 примерака уговорено је за 968 ф. и 10 кр.; од краја јуна (од завршетка штампања и другог дела тиража) Вук се обавезао да плаћа камату од 5% (јануара следеће, 1848. године платио је 22 ф. и 25 кр. интереса, а дуг је привео крају тек јануара 1849.). Из полицијског акта од 1. децембра 1847. произилази да "према увиду у књиговодство Јерменске штампарије истој дугује за слог, штампу и папир још цели износ од 974 ф. и 20 кр. СМ без одбитака".⁴³

Томе иду у прилог и Вукова довијања у растурању дела: наслућујући хајку, брзо је разаслао оба дела тиража пословним пријатељима на различите стране, уз не мали број подарених примерака.

Тачно је, међутим, да је Вуков "грех" и то смишљен, у заобилажењу црквене цензуре. Још 5. маја 1783., наиме, наложено је Дворским декретом Цензури да не прима верске књиге без прописане сагласности у овом смислу.⁴⁴ У ислеђењу у вези с Вуковим *Новим заветом*, међутим, постављено је питање шта се у ствари подразумева под "верским књигама": да ли оно што непосредно служи црквеним обредима. Вук се, као што знамо, уздао у више црквених поглавара (цетињских и београдских) за "благослов", тешен уз то обећањима карловачког митрополита да ће га добити. Узаман међутим. С друге стране, више оптужби против њега, Вука потекло је управо из ових кругова (у вези с *Новим заветом* почетком двадесетих година,

⁴³ Павле Поповић, *О Вукову преводу "Новог завета"* (историја штампања књиге), Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 1925. књ. V, св. 1-2, 21-30 (29-30).

⁴⁴ *Исто*, 26-27.

тачније – с примерима у *Огледима о бугарском језику*; затим поводом календара у првом годишту *Данице*; такође је на денунцијацију владике Л. Мушицког, Митрополиту морао 1834. повући из штампарије рукопис *Пословица*, иако је нешто из њих већ било сложено).

Примедбе на Вуков *Нови завет* Грујић је свео у две групе: I. Однос према оригиналу (са закључком да се Вук није држао једног извора; да у преводу није очувао дух времена: да су исте речи двају јеванђелиста различито превођене; да није поштован ред речи изворног текста нити потврдни или одречни искази изворника; да извесни појмови не пристају сасвим оригиналу и сл.); II. Језичке примедбе (употреба речи: неке нису дате у правом значењу, извесне су изостављене; вишезначне пак нису у најпрепознатљивијем смислу; гдекоје ”вређају стидљивост и простоту нарави” а употреба појединих речи противна је ”нашој православној вѣри и цркви”).

”За најтежу оптужбу против Вука, да својим преводом иде против вере, – истиче Љуб. Стојановић – Грујић је навео свега четири места, и ево их заједно са словенским преводом: У посл. ап. Петра 5,1. назива се св. Петар *старјешина* ”мѣсто сустариі” – у сл. *старець*; у посл. ап. Павла I Корин. 3,15 ”*спасти се кроз огњ*” – у сл. самъ же спасетса коже огнемъ; у посл. Галат. 1,17 ”*нити изиђох у Јерусалим к старијим апостолима*”, у сл. *ни въздохъ во Јерусалимъ ко первѣишыи мене апостоломъ*; и 4,4 ”*покорен закону*” – у сл. бываема под[ъ] закономъ. – И то је све”⁴⁵ Па ни то довољно уверљиво.

Грујић је убедљивији, не тако често наравно, у извесним језичким замеркама. Но он ипак није ваљано схватио Вука поборника за народни језик у нашој књизи, који је, веран изворном народном говору, зазирао од отуђене ”славенштине”.

Сем изостављања предговора и исправке штампарских грешака, Вук је у новом, берлинском издању, десет година касније, усвојио штошта и од Грујићевих примедби. Не, међутим, онолико колико је могао као поштовалац критике, што је дотле у више махова изражавао. Прихватајући могућност грешака у таквој и толикој књизи какав је његов *Нови завет*, Грујић је – додаје Вук при том – за једну ”праву” начинио десет погрешака. Прихватио је ипак облик *Авраам* (са два *а*), заменио речи Чивутин, чивутски и сл. облицима *Јеврејин*, *јеврејски* итд.; заметнуло – *зачело*; Помоз’ бог – *Како си*; род–*плод*; Христос – *Исус* и др. Изоставио је, без везе с Грујићевим примедбама, штампарске грешке и предговор.

Одговор на *Примѣтве* Н. Грујића Вук није привео крају, нити га је за живота објавио. Остао је у ”два недовршена рукописа: један је писан, готово сав, Даничићевом руком, а крај другом неком (можда Минином), и има неколико редака Вукових, а овде онде и дома-

⁴⁵ Љуб. Стојановић, 640.

така његових; други је Тиролов препис с овога.”⁴⁶ Први рукопис састоји се од дванаест, други – од деветнаест полутабака. Уз њих је посебан лист на којему је с једне стране Вук забележио: I. а) пламен, пријесан, устаде око њега, обући, виђело; б) срамотне курва је слово. II. Начаша чинити повест вол пред оцем, има 6 са. III. јарце. IV. Мисир, Филиба. С друге стране истог листа: I. Племе, виђело. II. Ситнице. III. Пријесан, трка etc. IV. Срамотне ријечи (прецртано). V. Мисир, Филиба. VI. Трудна, курва etc. У горњем десном углу записао је преписивач Дим. Г. Тирол: *Конферирато*, а на полеђини 44. стране: Одговор Вуков на ”Примедбе” Никанора Грујића.⁴⁷ ”Према овоме - указује М. Ђорђевић - одговор би Вуков имао шест одељака, а израђена су само три с малом изменом, т.ј.: I., у ком говори о речима, које је узео за невољу; II., ситнице, т.ј. о речима и реченицама, које ни Грујић, и кад би био у праву, не исказује боље; III., о речима, којима Грујић не зна правога. Вук је у свом примерку ”Примѣтава” обележио црвеном писаљком сва места, о којима је могло бити говора, а код неких је стављао cf. (т.ј. confer = упореди), што би дошло у IV. одељак.”⁴⁸

У Вуковом рукописном одговору садржано је преко три стотине примедби. Тројакe су природе: а) Одступања од оригинала; б) Лезичке неподобности и в) Теолошке грешке.⁴⁹ Закључак би се могао укратко свести на следеће:

Свој превод Вук није схватио као богослужбено штиво, већ као лектуру бројних сународника, да би ”из ње закон Хришћански боље познали и што научили, и да би с помоћу њега Славенски пријевод у цркви боље разумјели.”⁵⁰ Овом књигом, изузетно популарном, Вук је, случај је то с још неким народима, хтео да

⁴⁶ *Скупљени граматички и полемички списи* Вука Стеф. Караџића (Државно издање), књ. III (1836–1864). Уредио П. П. Ђорђевић, Београд, 1896. 364.

⁴⁷ *Библиографија списа Вука Караџића*. Приредио Г. Добрашиновић. Сабрана дела Вука Караџића, књ. XXXVI, Просвета, Београд, <1974>, 347–348.

⁴⁸ Вид. напомену 46.

⁴⁹ Вуков одговор са Грујићевим *Примѣтавама* објављен је у већ навођеним *Скупљеним граматичким и полемичким списима*, књ. III, 336–364, [310]–336. У вези с припремом ове књиге *Списа*, П. П. Ђорђевић је тражио од Вукове кћери Мине рукопис Вуков (могла би га – наглашава – доставити преко проф Ђорђа С. Ђорђевића, који се у то време налазио у Бечу. – *Архивска грађа о Вуку Караџићу 1864–1905*, [књ.] II. Београд, 1988, 248 (Београд, 2/14. XI 1893) Међу важнију грађу Вукове оставине новосадско ”Стражилово” уврстило је и Вуков одговор Н. Грујићу (VII/1894, бр. 29 од 17. јула, 464).

⁵⁰ *Нови завјет*, нав. дело, V.

пружи образац књижевног народног језика, надрегионалног и надговорног, а ипак чврсто израслог из наше чисте говорне свакидашњице, како је нагласио.

Пука је уистину измишљотина да је он превод сачинио по нарудби и о трошку Римске пропаганде. Постојећа документација то уверљиво оповргава.⁵¹ Пошао је од "славенског" превода, користио десетак других превода, међу њима и руски превод *Новог зајета* из 1820., затим критичко издање познатог библиолога, проф. Јохана Јакоба Грисбаха; најзад, уз помоћ Копитареву, сравњивао је текст превода и с грчким изворником.⁵² "По људској слабости" – како је не једном рекао – погрешке су неумитни пратиоци човековог делања. Већ у Предговору *Новог зајета* признао је извесне неједнакости, које би у неком наредном издању поправио "што више буде могуће". Свака штампана критика на њ биће му – напомиње – "врло мила", а доказану погрешку радо ће "у напредак" поправити.⁵³ И у време штампања, видели смо, био је вољан за то, али му позвани из црквених кругова нису ни на шта, бар 1847, указали. Истини за вољу, има ипак места и не малом броју Грујићевих примедби. Но уза све то, Вук је у стилском и језичком погледу дао дело недосегнуто међу више наших досадашњих превода, оправдао ране Копитареве наде да ће његов превод *Новог зајета* бити без премца међу осталим народима.⁵⁴ Потврда су за то и више десетина прештампаних издања Вуковог *Новог зајета*.

[ПРИЛОГ:]

Јосиф Рајачић - Краљевској угарској Дворској канцеларији

Excel. Pe[entissimo] D[omino] C[omi]ti Cancell[ariae]..

R[egiae] H[ungaria] A[ulicae]

Carl[oviczii] 21-a Junii [1]847.

Scriptor quidam Serbicus ex Principatu Serbiae oriundus, et a pluribus Annis Viennaе com(m)orans, nomine VUK STEPHANOVICS KARAGICS, non ita pridem personaliter hic praesens, typis uti dicebat in Typographia Mechitaristarum ibidem impressum Evangelium, idiomate Serbico exaratum mihi eo fine praesentavit: ut editioni huic assensum meum probere velim.

⁵¹ Вид. стр. 79 и нап. 43.

⁵² *Скупљени граматички и полемички списи*, нав. дело, 338, *Архивска грађа*, [књ.] II, нав. дело, 103.

⁵³ *Нови зајет*, нав. дело, XIV.

⁵⁴ Миодраг Ибровац, *Копитар и Французи*, Зборник филозофског факултета, II, Београд, 1953, 93.

Cum libros argumenti ecclesiastici, abque praevia revisione et Censura hierarchica eferi integrum non sit; idemque opus per me cum accersitis hoc fine occasione postremi servati Consistorii Appellatorii Ep[iscop]us mei ritus Temesvariensi, Panteleimone Zsivkovics, et Carolostadiensis, Eugenio Joanovics expensum, ita comparatum adinventum sit; ut illud legentes in diversos errores inducere possit; hinc Excell[entiae] V[est]rae supplex esse necessitor, quatenus eo fine congrua disponere dignetur, ut libri iidem velut illicito modo typis procusi e vestigio confiscentur, eorundemque distractio severissime interdicatur; tum quos Culpa facti monet, quod nempe tali pacto liber hic in lucem prodire valuerit, ad onus responsionis atterahantur, et in eosdem pro demerito, ad praepediendos, pro futuro perniciosos hujusmodi abusus severe animadvertatur,

Qui in [etc].
Expeditur.-*

[Превод:]

Преузвишеном Господину Грофу Краљевско-угарске дворске
канцеларије

У Карловцима, 21. јуна 1847.

Један српски писац пореклом из Кнежевине Србије, а већ више година настањен у Бечу, по имену Вук Стефановић Караџић, који је не тако давно и лично био овде, показао ми је Јеванђеље састављено на српском језику – штампано, како је изјавио, у Штампарији Мехитариста – како бих дао пристанак на ово издање.

Будући да књиге црквене садржине није слободно издавати без претходне ревизије и јерархијске цензуре; а да се за исто дело, пошто сам га размотрио заједно с епископима свога обреда – темишварским, Пантелејмоном Живковићем, и горњокарловачким, Евгенијем Јовановићем, који су у том циљу позвани приликом последње Апелационе конзисторије – показало, уз то, да је састављено тако да његове читаоце може довести у различите заблуде; принуђен сам, стога, да будем понизни молитељ Ваше Екселенције како би се у том циљу удостојила да предузме одговарајуће мере да се ове књиге, будући штампане на недопуштен начин, сместа конфискују, а њихово растурање најстроже забрани; затим, да се они на којима је

*Транслитерацију извршио академик Славко Гавриловић; превод – Дарко Тодоровић. Хвала им и овом приликом!

кривица зато што је, наиме, једна оваква књига овде могла да изиђе на светло, позову на одговорност и да се према заслужи строго укорје како би се убудуће спречиле опасне злоупотребе те врсте.

Који у ...
Доставља се

S U M M A R Y

Future opponents, Vuk and Nikanor Grujic had much in common: a love for writting, folk literature (Grujic followed it in his poems) and the vernacular what made him noticed for in his time (Vuk nominated him for the member of the vienna, so called Terminology Board in order to examine the Civil Legal Code translated by Bozidar Petranovic.)

They attended the Slavic Congress in Prague in 1848., as the deputates. During the solemn public religious service in the Prague square (the church ritual performed the priest Pavle Stamatovic and was assisted by N. Grujic) the old Vuk was the first who kneeled and took the Communion.

Working on the **South Slavic Etnography Atlas** Vuk turned to N. Grujic for the data concerning his eparchy.

They confronted each other because of Vuk's translation of the New Testament in 1847. Doubtlessly persuaded by metropolitan Josif Rajacic to whom Vuk gave the dedicated copy of the book, Grujic wrote his own comments on text on its margins (the copy was kept in the Pakrac Eparchy Library and very likely destroyed during the last war in former Yugoslavia). **Primetve** (Comments) written by Grujic were announced and consequently published with support of the Church. Vuk intended to answer but his unfinished manuscript remained among his archives.